

Розділ 2

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА «МЕТОДИКА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У СТАРШІЙ ШКОЛІ» У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 014.11 СЕРЕДНЯ ОСВІТА (ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА)

Валентина Бондаренко,

Полтавський національний педагогічний університет

імені В. Г. Короленка

e-mail: val.vl.bond@gmail.com

DOI 10.33989/pnpu.279.c652

ORCID 006a00-0002-0326-0356

Ключові слова: методика, фізичне виховання, професійна підготовка, професійні компетентності, освітній компонент, проектування, самостійна робота, оцінювання.

Напрями державної освітньої політики України суголосні з потребами суспільства у новому поколінні педагогічних кадрів і завданням вищого педагогічного навчального закладу є підготовка компетентного фахівця, який має володіти відповідними знаннями, а також досвідом їхнього застосування, що дозволить йому знайти своє місце на ринку праці та достатньо швидко адаптуватися у професійної діяльності. Компетентність дає змогу педагогу ефективно та оптимально реалізовувати професійні завдання, визначає його спроможність здійснювати освітній процес у закладах загальної освіти. Цілком слушною є висловлена О. Савченко думка, що «...важливо бути не лише кваліфікованим фахівцем, а й, передусім, компетентним. Компетентність

допомагає фахівцеві ефективно вирішувати різноманітні завдання, які стосуються його професійної діяльності [20].

Реформування системи освіти актуалізує пошук ефективних підходів до процесу підготовки майбутніх учителів. Суттєвих змін у змісті, формах і методах навчання, виховання, управління навчальним процесом, підвищення рівня професійної компетентності потребує і підготовка учителів фізичної культури, здатних реалізувати дидактичні, розвивальні, виховні, оздоровчі, конструктивні, організаційні, комунікативні та інші функції у певних педагогічних ситуаціях, які підпорядковані навчально-виховним цілям і спрямовані на вирішення конкретних педагогічних завдань.

Пріоритетність цього напрямку підкреслюється в державних документах і розпорядженнях уряду України останніх років. Зазначену проблему актуалізують такі державні документи, як: закони України «Про вищу освіту» (2014), «Про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки дитячо-юнацького спорту та фізичного виховання дітей» (2015), «Про освіту» (2017), Національна стратегія розвитку освіти України на 2012-2021 роки (2012); Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» (2016), постанови: «Про забезпечення сталого розвитку сфери фізичної культури і спорту в Україні в умовах децентралізації влади» (2016), «Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року» (2017), Концепції Нової української школи (2017); рекомендації ЮНЕСКО та інших чинних документах, які наголошують на необхідності неперервності, гнучкості, доступності, відкритості, гуманістичної спрямованості фізкультурної освіти.

Проблема професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури в умовах вищих закладів освіти була і є предметом дослідження багатьох науковців, які у своїх доробках висвітлювали різні аспекти цього процесу. Значний вклад у розробку питання професійної підготовки фізкультурних кадрів відображено в працях О. Ажиппо, Г. Арзютова, О. Вацеби, Е. Вільчковського, С. Герцика, Л. Демінська, Р. Клопова, О. Куца, Л. Сущенко, О. Тимошенко, Б. Шияна, Ю. Шкрєбтія та інших.

На необхідності змін у вищій фізкультурній освіті, проблемах професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури та особливостях їхньої подальшої професійної діяльності, поряд з іншими дослідниками акцентував увагу і Р. Клопов [13]. Професійна спрямованість підготовки фахівців з фізичного виховання стала предметом наукового проектування Е. Вільчковського [6, с. 301-310]. На думку Л. Демінської, професійна підготовка майбутніх учителів має спрямовуватися на формування у них ціннісних орієнтацій, гуманістичного світогляду, передбачати вплив на гармонійний розвиток основних складників здоров'я учня [10]. У свою чергу Л. Сущенко наголошувала, що у професійній діяльності важливо не лише володіти системою фахових знань, професійних умінь, навичок, загальних і спеціальних компетенцій, а й сформованістю професійно важливих характеристик [21]. Поміж широкого дослідницького поля Б. Шияна – обґрунтування структури, напрямків, функцій професійної діяльності вчителя фізичної культури. Зокрема, науковець зосереджував увагу на тому, що готовність вчителя фізичної культури третього тисячоліття до професійної діяльності, насамперед повинна базуватися на повноті та рівні його знань, а також на широті та гнучкості [27, с. 371-374].

2.1. Компетентнісний підхід у професійній підготовці

Рівень професійної компетентності учителя фізичної культури, його знання та уміння проводити і координувати роботу школи з фізичного виховання, спорту, рекреації й туризму, організовувати роботу учнів на уроках фізичної культури та позаурочних заняттях, налагоджувати взаємодію з педагогічним колективом та батьками задля створення оптимальних умов для фізичного виховання й ведення здорового способу життя мають безпосередній вплив на формування фізично культурного суспільства [12, с. 42].

У структурі формування професійної компетентності учителя фізичної культури виокремлюють наступні компетентності:

– інтегральна компетентність, що містять узагальнений опис кваліфікаційного рівня, відбиває його основні компетентнісні характеристики, основою яких є опис відповідного кваліфікаційного рівня Національної рамки кваліфікацій (НРК);

– загальні компетентності – це знання, розуміння, навички та здатності, якими студент оволодіває в межах виконання певної програми навчання, що мають універсальний характер;

– спеціальні компетентності, специфічні для предметної та безпосередньо пов'язані зі спеціальними знаннями у ній, що визначають профіль програми, тобто роблять її індивідуальною, істотно відмінною від інших програм.

До основних характеристик професійної компетентності вчителя фізичної культури вітчизняні науковці відносять:

– особистісно-гуманну орієнтацію;

– здатність до системного бачення педагогічної реальності у царині фізичної культури й системних дій у професійно-педагогічній ситуації;

– володіння сучасними педагогічними методиками (технологіями), пов'язаними з культурою комунікації, взаємодією з інформацією та її передавання учням;

– здатність до інтеграції вітчизняного, зарубіжного, історичного й сучасного інноваційного фізкультурно-оздоровчого досвіду;

– креативність у професійній сфері;

– наявність рефлексивної культури [5; 10; 15; 16; 18; 23; 25].

Останніми роками проблема формування готовності студентів до майбутньої професійної діяльності вчителя фізичної культури в теорії і практиці вищої педагогічної освіти стала однією з найактуальніших і потребує розширення соціально-педагогічних, психолого-педагогічних знань, оволодіння практичними вміннями і навичками, вимагає творчої ініціативи, загальної та методологічної культури. Сучасна вища школа зорієнтована на якісну підготовку фахівця, який буде вміло застосовувати свої знання і зможе бути лабільним до змін відповідно із запитами суспільства та відповідно до роботи у нових умовах. У зв'язку з вимогами сьогодення підготовка майбутніх фахівців повинна носити випереджувальний характер та оперативно реагувати на потреби суспільної і виробничої практики.

Професійні знання здобувачів магістерського рівня, які навчаються за освітньою програмою «Середня освіта (Фізична культура)» формуються навколо змісту руху, його можливостей, законів біомеханіки,

психомоторики, рухової взаємодії у часі та просторі, логіки розвитку рухових дій. У процесі навчання розширюється методичний досвід здобувачів, удосконалюються уміння і навички їх варіативного відтворення відповідно до умов; формуються комплексні відчуття часу, простору та динамічних зусиль.

Професійно-орієнтовані знання і уміння учителя фізичної культури поділяють на: рухові, гностичні, комунікативні, конструктивно-проектувальні та організаційні. Рухові вміння та навички вчителя фізичної культури полягають у здатності управляти своїми рухами й виконувати їх відповідно до потреб професійної діяльності; оцінювати свою рухову діяльність за часовими та просторовими характеристиками; добирати засоби для ефективного навчання техніці фізичних вправ, використовуючи різні методи та методичні підходи; корегувати техніку рухів тощо.

Прагнення систематично здобувати, розширювати, поповнювати, аналізувати та узагальнювати власні знання стосовно ефективності професійної діяльності під час загальноосвітньої, фізкультурно-оздоровчої, спортивно-масової й оздоровчо-розвивальної роботи в загальноосвітньому закладі та демонструвати вміння застосовувати здоров'язбережувальні методиками з урахуванням вікових періодів розвитку організму школярів; оцінювати та регламентувати руховий режим учнів є ознакою сформованості гностичних знань та навичок вчителя фізичної культури.

Вміння спілкуватися з учнями, стимулювати їх до занять фізичними вправами задля власного фізичного вдосконалення, взаємодіяти з батьками та співпрацювати з керівництвом та педагогічним колективом школи для підвищення ефективності здоров'язбережувальної діяльності в школі, характеризує комунікативні можливості учителя фізичної культури.

Здатність визначати мету і завдання освітнього процесу; відбирати та систематизувати навчальний матеріал, який слід засвоїти учням; проектувати діяльність учнів із засвоєння навчального матеріалу; власну майбутню діяльність і поведінку у взаємодії з учнями; підбирати відповідні засоби, методи і методичні прийоми, способи організації і форми навчальної, оздоровчої і виховної роботи; виявляти розбіжності

між запланованим і досягнутим; переорієнтовувати зміст освіти та виховання на конкретні педагогічні завдання; враховувати потреби й інтереси учнів, можливості матеріальної бази, власний досвід та інше – змістовно характеризують конструктивно-проектувальні вміння учителя фізичної культури.

Ознакою сформованих організаторських вмінь учителя фізичної культури є його здатність забезпечувати різноманітні види навчальної діяльності учнів; організовувати учнівський колектив, згуртовувати і націлювати його на вирішення навчальних завдань; організовувати позакласну і позашкільну роботу з фізичного виховання учнів; сприяти матеріально-технічному забезпеченню педагогічного процесу; організовувати власну діяльність і поведінку під час безпосередньої взаємодії з учнями на уроках і позаурочних заняттях (розподіл робочого часу, інструктування, контроль, дозування навантаження тощо).

Відповідний рівень сформованості професійних компетентностей (загально-професійних і спеціально-професійних) випускники освітньої програми «Середня освіта (Фізична культура)» будуть реалізовувати в педагогічній, організаційно-управлінській і науково-дослідницькій діяльності. Саме рівень сформованості спеціальних компетентностей характеризуватиме готовність до професійної діяльності, бо є тісно пов'язаним зі здатністю майбутнього фахівця вирішувати професійні завдання. Професійна компетентність майбутніх учителів фізичної культури – це рівень професійної кваліфікації, здатність діяти ефективно, з високим ступенем саморегуляції, саморефлексії, самооцінки, швидко та гнучко реагувати на динаміку навчально-виховного середовища.

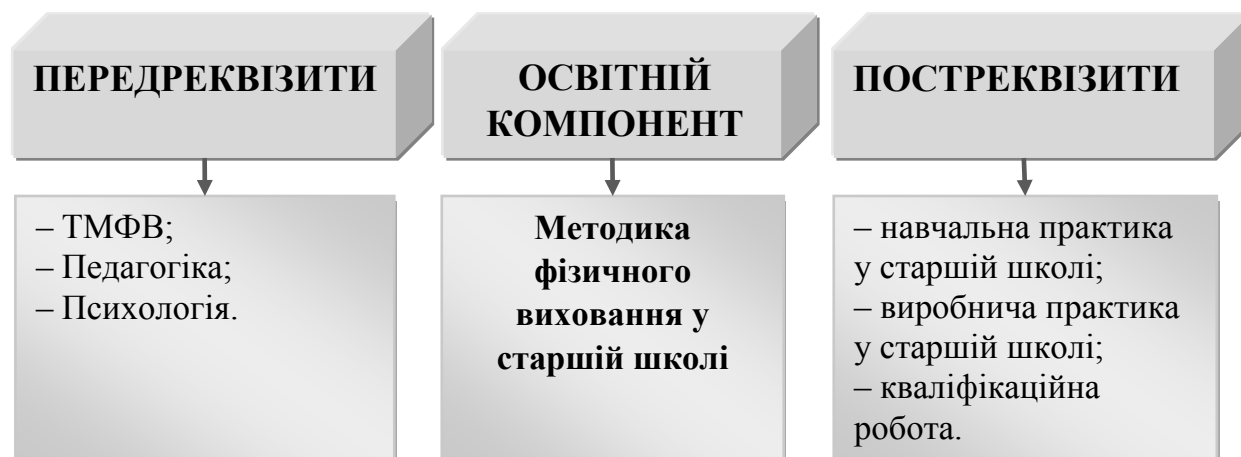
2.2. Структурно-змістове наповнення освітнього компоненту «Методика фізичного виховання у старшій школі»

Передумовою підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за освітньою програмою «Середня освіта (Фізична культура)» до реалізації фізкультурно-спортивної діяльності має бути цілеспрямоване засвоєння змісту освітніх компонентів циклу професійної підготовки навчального плану бакалаврського рівня, зокрема «Теорії і методики фізичного виховання», «Педагогіка», «Психологія». Змістове наповнення програм цих освітніх компонентів спрямовує на формування

базових знань щодо засобів, принципів, методів та форм організації навчальної діяльності, зокрема й у фізичній культурі. Це той обов'язковий рівень знань і компетенцій, які дозволяють здобувачам на наступних етапах навчання орієнтуватися у майбутній професії; засвоїти основні теоретичні положення, які відображають закономірності фізичного виховання як педагогічного процесу; формують у майбутнього учителя фізичної культури чіткі уявлення про мету і завдання шкільного фізичного виховання на початковому і базовому рівнях освіти та почуття професійного обов'язку і розуміння соціальної значимості майбутньої роботи.

Наступність професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури обумовлена принципом, що передбачає організаційно, методично та психологічно обґрунтовану побудову освітніх програм та освітнього процесу в цілому, забезпечує системність і логічну послідовність у навчанні за принципом «від простого до складного», ґрунтується на інтеграції навчальних планів, узгодженості змісту навчальних дисциплін, форм і методів їх викладання, та спрямований на послідовне вдосконалення готовності здобувачів освіти до їх майбутньої професійної діяльності, а також їх подальшого професійного навчання та розвитку.

Процес формування обґрунтованої системи професійних фізкультурно-спортивних знань і умінь, якими необхідно озброювати майбутнього учителя фізичної культури продовжено освітньою програмою магістерського рівня підготовки. Особливості організації навчальної та позанавчальної фізкультурної діяльності старшокласників розкриваються у змісті «Методики фізичного виховання у старшій школі». Зазначений освітній компонент націлений на формування теоретичних знань пошуку нових форм і методів організації фізичного виховання старшокласників та практичних вмінь забезпечувати здоров'я-збережувальне освітнє середовище; мотивувати учнівську молодь підвищувати рухову активність у навчальній і позанавчальній діяльності; на набуття здобувачами освіти індивідуального рівня професійної майстерності шляхом спрямованого розвитку своїх загально-педагогічних і спеціфічних здібностей та педагогічних умінь (*рис. 2.1*).

Рис. 2.1. Структурно-логічні зв'язки формування професійних компетентностей здобувачів другого рівня вищої освіти за освітньою програмою «Середня освіта (Фізична культура)»

Відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти «Середня освіта (Фізична культура)» вивчення освітнього компоненту «Методика фізичного виховання у старшій школі» сприятиме формування загальних і спеціальних (фахових) компетентностей.

Для успішної подальшої професійної та соціальної діяльності здобувача вищої освіти за магістерської програмою «Середня освіта (Фізична культура)» та для його особистісного розвитку формуються наступні загальні компетентності (табл. 2.1):

Таблиця 2.1 – Компетентності здобувачів освітньої програми «Середня освіта (Фізична культура)» які формуються при вивченні ОК

<p><i>Здатність діяти відповідально і свідомо на засадах поваги до прав і свобод людини та громадянина; реалізувати свої права і обов'язки; усвідомлювати цінності громадського суспільства та необхідність його сталого розвитку</i></p>	<p>Здобувачі магістерського рівня володіють відповідними знаннями та вміннями виховувати у молоді такі риси як взаємопідтримка та взаємодопомога у процесі командної рухової діяльності, сприяти дотриманню правил чесної гри, формувати фізичну готовність молоді до виконання громадського та конституційного обов'язку щодо відстоювання національних інтересів та незалежності держави, проводити національно-патріотичне виховання засобами фізичної культури.</p>
---	---

Продовження табл. 2.1

<i>Здатність до міжособистої взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня</i>	Здобувачі магістерського рівня володіють відповідними знаннями щодо виховання у старшокласників усвідомлення важливості співпраці під час ігрових ситуацій, вміннями реалізовувати різні ролі в ігрових ситуаціях; уміють планувати та реалізовувати спортивні проекти (турніри, змагання тощо).
<i>Здатність до творчого самовираження.</i>	Здобувачі магістерської програми через розвиток своїх творчих здібностей, дослідницьких і життєзабезпечувальних навичок, здатні до саморозвитку й самонавчання в умовах глобальних змін і викликів.
<i>Здатність до прийняття ефективних рішень у професійній діяльності та відповідального ставлення до обов'язків, мотивувати людей до досягнення спільної мети.</i>	Здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура) володіють здатністю мотивувати старшокласників через формування у них мотивів та використання стимулів, що спонукають до дії, визначають їх організованість, активність і стійкість у процесі занять фізичними вправами та володіють належним рівнем професійної готовності на основі засвоєних передових управлінських методів.
<i>Здатність до генерування нових ідей, виявлення та розв'язання проблем, ініціативності та підприємливості.</i>	Магістри спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура) володіють здатністю генерувати нові ідеї й ініціативи та втілювати їх; спроможності планувати та організовувати навчальну та поза навчальну діяльність; знаходити та застосовувати оптимальне поєднання ресурсів, створювати і впроваджувати в педагогічну діяльність інновації, йти на певний ризик, необхідний для виконання поставленої мети
<i>Здатність до розуміння предметної області та професії, застосовувати такі знання у практичних ситуаціях.</i>	Майбутні фахівці спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура) здатні застосовувати професійно-профільні знання для оптимізації занять фізичними вправами у закладі загальної середньої освіти III ступеня для цілеспрямованого формування в учнівської молоді позитивного ставлення до фізичної культури.

Продовження табл. 2.1

<p>Готовність здійснювати освітню й науково-дослідницьку діяльність на основі гуманістичного світогляду й розуміння суті педагогічних явищ і процесів.</p>	<p>Здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура) здатні формувати в закладі загальної середньої освіти ефективне освітнє середовище, що передбачає реалізацію ними сучасних дослідно-експериментальних і навчально-методичних видів професійної діяльності, здатних поєднати предметне навчання з інноваційною діяльністю.</p>
<p>Готовність на основі самопізнання, формувати власний стиль науково-педагогічної діяльності та професійного спілкування.</p>	<p>Здобувачі другого рівня вищої освіти спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура) мають уявлення про систему нових педагогічних технологій та здатні до вивчення передового досвіду, узгодження, спільного обговорення конкретних завдань, способів їх вирішення та упровадження інноваційної діяльності або її елементів з метою формування індивідуального стилю педагогічної діяльності.</p>

Фахівець, у якого не сформовані спеціальні (фахові) компетентності не спроможний сформувати відповідні компетентності й у своїх учнів. Для успішної професійної діяльності за спеціальністю 014.11 Середня освіта (Фізична культура) важливими для підготовки магістрів є спеціальні (фахові) компетентності (табл. 2.2):

Таблиця 2.2 – Взаємозв'язок сформованих компетентностей здобувачів вищої освіти та учнів старшої школи

<p>Фахові компетентності здобувачів</p>	<p>Основні компетентності старшокласників, уміння та ставлення, що формуються у процесі викладання фізичної культури</p>
<p>Здатність до поглиблення знань і розуміння предметної області та професійної діяльності.</p> <p>Здатність здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності і визначати потреби, перспективи та наявні ресурси для професійного розвитку впродовж життя.</p>	<p>Уміння вчитися впродовж життя. <i>Уміння:</i> розв'язувати проблемні завдання у сфері фізичної культури і спорту; досягати конкретних цілей у фізичному самовдосконаленні; розробляти індивідуальні оздоровчі програми з урахуванням власних можливостей, мотивів та потреб; шукати, аналізувати та систематизувати інформацію у сфері фізичної культури та спорту. <i>Ставлення:</i> розуміння потреби постійного фізичного вдосконалення.</p>

Здатність використовувати інновації у професійній діяльності.	<p>Основні компетентності у природничих науках і технологіях. <i>Уміння:</i> організовувати та здійснювати туристичні мандрівки; застосовувати інноваційні технології для покращення здоров'я; виконувати різні фізичні вправи в умовах природного середовища, використовувати сили природи в процесі занять із фізичної культури.</p>
Здатність до моделювання змісту навчання, формування в учнів ключових компетентностей та здійснення інтегрованого навчання.	<p>Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами. Спілкування іноземними мовами. Основні компетентності у природничих науках і технологіях. Уміння вчитися впродовж життя. Ініціативність і підприємливість. Обізнаність та самовираження у сфері культури. Екологічна грамотність і здорове життя та інші.</p>
Здатність використовувати ефективні шляхи мотивації учнів до саморозвитку, спрямовувати їх на прогрес і формувати у них обґрунтовану позитивну самооцінку.	<p>Обізнаність та самовираження у сфері культури. <i>Уміння:</i> виражати свій культурний потенціал через рухову діяльність; удосконалювати культуру рухів. <i>Ставлення:</i> усвідомлення можливостей самовираження та самореалізації через фізичну культуру та спорт; дотримання мовленнєвого етикету.</p>
Здатність до конструктивної та безпечної взаємодії з учасниками освітнього процесу.	<p>Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами. Спілкування іноземними мовами.</p>
Здатність забезпечувати функціонування безпечного та інклюзивного освітнього середовища.	<p>Екологічна грамотність і здорове життя. <i>Уміння:</i> свідомо ставитися до власного здоров'я та здоров'я інших; організувати гру чи інший вид рухової діяльності, спілкуватися в різних ситуаціях фізкультурно-спортивної діяльності. <i>Ставлення:</i> усвідомлення важливості дотримання санітарно-гігієнічних вимог при виконанні фізичних вправ, значення рухової активності в житті людини для покращення здоров'я, самоконтролю в процесі занять фізичною культурою, дотриматися правил безпечної поведінки під час уроків, змагань та інших форм фізичного виховання.</p>

Продовження табл. 2.2

<p>Здатність формувати в учнів культуру академічної доброчесності та дотримуватися її принципів у власній професійній діяльності.</p>	<p>Соціальна та громадянська компетентності. <i>Уміння:</i> організовувати гру чи інший вид командної рухової діяльності; спілкуватися в різних ситуаціях, нівелювати конфлікти; дотримуватися: правил чесної гри (Fair Play): поважати суперника, здобувати перемогу чесним шляхом за рахунок ретельної підготовки, з гідністю приймати поразку, пам'ятати, що головна перемога – це перемога над собою. <i>Ставлення:</i> поцінування підтримки, альтернативних думок і поглядів; толерантність; розуміння зв'язку між руховою активністю та здоров'ям, свідоме ставлення до власного здоров'я та здоров'я інших.</p>
---	--

Зміст освітнього компонента «Методики фізичного виховання у старшій школі» підготовки учителів фізичної культури за магістерською освітньою програмою «Середня освіта «Фізична культура», зорієнтований на чотири взаємопов'язані блоки: управлінський, змістовий, процесуальний та результативний.

Управлінський блок спрямований на:

- 1) формування в майбутніх фахівців професійних знань;
- 2) опанування студентами необхідним комплексом педагогічних умінь і навичок;
- 3) засвоєння ними досвіду творчої педагогічної діяльності у сфері фізичної культури;
- 4) формування в студентів системи ціннісно-емоційних ставлень до педагогічної теорії, теорії фізичної культури, педагогічної діяльності й процесу підготовки до неї.

Розв'язання цих завдань із погляду компетентнісного підходу передбачає формування таких знань і вмінь:

- узагальнених теоретичних знань про професійну діяльність;
- умінь розуміти організаційну структуру професійної діяльності та інтегровану міждисциплінарну специфіку фізичної культури, її зв'язок із комплексом дисциплін соціально-гуманітарного й професійного блоків;

– уміння оцінювати стандарти, навчальні плани та освітні методики з погляду впливу на фізичний і духовний аспекти здоров'я суб'єктів освітнього процесу тощо.

Змістовий блок уключає ті елементи змісту освітнього компоненту (теми, програмні питання тощо), які забезпечують його спрямованість на формування професійно-особистісних компетенцій студентів та забезпечує оволодіння знаннями із застосування технологій та методики їх застосування у професійній діяльності.

Процесуальний блок уключає цілісну систему видів діяльності, засобів і дій, які орієнтують студента на інтеграцію професійного, духовного й фізичного в його майбутній професійній діяльності. При цьому формування компетенцій учителя фізичної культури вимагає включення проєктних методик моделювання педагогічної діяльності, що формує, удосконалює методичні вміння майбутнього вчителя, стимулює його до самоаналізу та професійного самовдосконалення, формує вміння застосовувати технології в процесі фізичного виховання школярів (обґрунтовування ефективності методів і засобів навчання, умов діяльності, параметрів навантаження; здійснення контролю за фізичним станом школярів); грамотно і своєчасно аналізувати позитивні та негативні результати своєї діяльності, запобігати помилкам при організації навчальної діяльності. Процесуальний блок освітнього компонента передбачає наявність таких умінь та навичок у майбутніх учителів фізичної культури, як:

– планувати фізкультурно-оздоровчу роботу у закладі загальної середньої освіти;

– проводити фізкультурно-оздоровчу роботу, використовуючи різні форми, методи та засоби залежно від поставлених завдань;

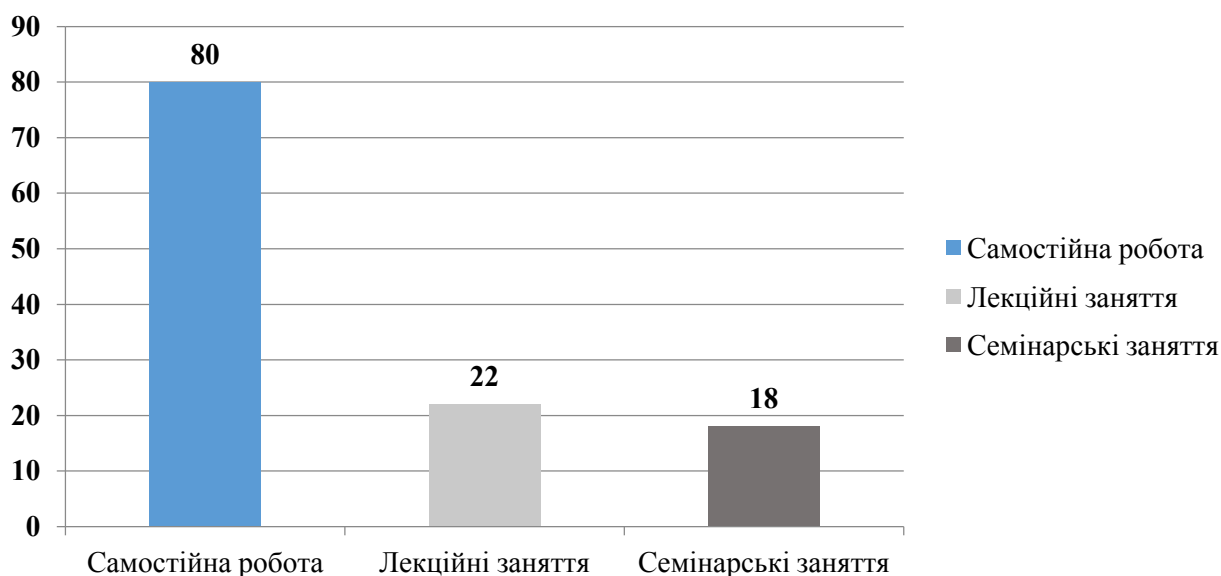
– здійснювати педагогічний контроль;

– оцінювати стан здоров'я та фізичну підготовленість вихованців тощо.

Результативний блок розглядається як моніторинг сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до професійної самореалізації та оцінювання результатів освітнього процесу [21].

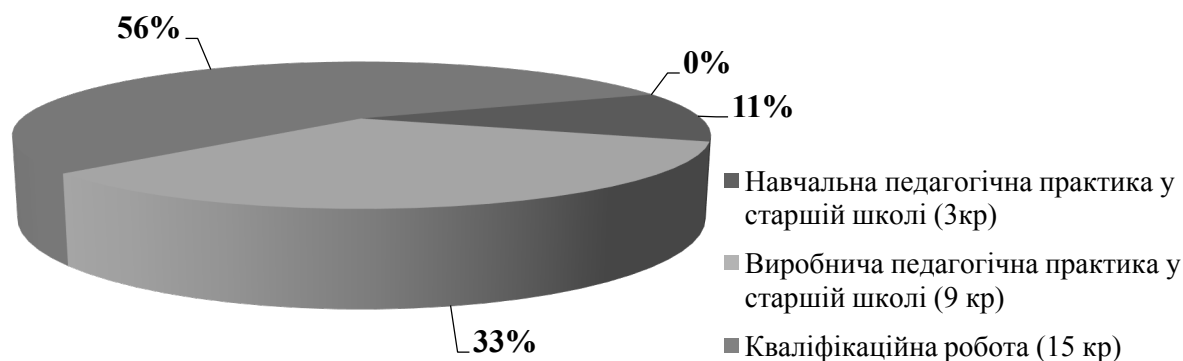
Теоретико-методична підготовка здобувачів є системою, яка складається з аудиторної (лекційний та семінарських занять) і самостійної роботи, результативність якої перевіряється під час навчальної педагогічної та виробничої педагогічної практик у старшій школі. У процесі професійної підготовки фахівців із вищою освітою практика розглядається як її невід’ємна складова частина. На думку О. Худолій та О. Іващенко, у процесі практичної підготовки у здобувачів фахової освіти відбувається «формування та розвиток професійного вміння приймати самостійні рішення в умовах школи, закріплення та поглиблення теоретичних знань, отриманих у процесі вивчення певного циклу теоретичних дисциплін ...» [24].

Співвідношення форм у структурі освітнього компонента «Методики фізичного виховання у старшій школі» представлено на *рис. 2.2.*

Рис. 2.2. Співвідношення форм у структурі освітнього компонента «Методика фізичного виховання у старшій школі» (у годинах)

Саме на інтеграції різних видів діяльності здобувачів (навчальної, практичної і наукової-дослідницької) ґрунтується контекстне навчання. Співвідношення практичної та наукової складової в освітній програмі «Середня освіта (Фізична культура)» представлено на *рис. 2.3.*

Рис. 2.3. Співвідношення практичної та наукової складової в освітній програмі «Середня освіта (Фізична культура)»

Чітке структурування змісту навчального матеріалу при вивченні «Методики фізичного виховання у старшій школі» є ознакою одного із різновидів програмованого навчання, а саме модульного навчання, яке супроводжується розподілом навчального матеріалу на блоки та передбачає проведення контролю (поточним, модульним, підсумковим).

Вивчення профілюючого для даної спеціальності освітнього компоненту дає змогу спрогнозувати очікувані результати навчання:

- знати та послуговуватися при організації фізичного виховання, спортивно-масової та оздоровчої роботи старшокласників нормативно-правовими документами;

- відтворювати теоретичні положення методики фізичного виховання, основні поняття та терміни;

- класифікувати засоби, методи, принципи організації навчальних та позанавчальних занять з фізичного виховання;

- проектувати структуру заняття урочної форми та наповнити її змістом;

- застосовувати методичні знання при плануванні освітнього процесу та його оцінюванні;

- сформулювати основні вимоги до проведення занять урочної форми з професійно-прикладної фізичної підготовки та у спеціальних медичних групах;

- володіти навичками створювати, аналізувати, корегувати процес фізичного виховання з позиції особистіно-діяльнісного підходу.

Окрім того у майбутніх учителів фізичної культури формується усвідомлене ставлення щодо продовження реалізації наскрізних змістовних ліній («Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість та фінансова грамотність») у роботі зі старшокласниками, що забезпечуватиме безперервність, єдність та наступність між початковою та старшою школою.

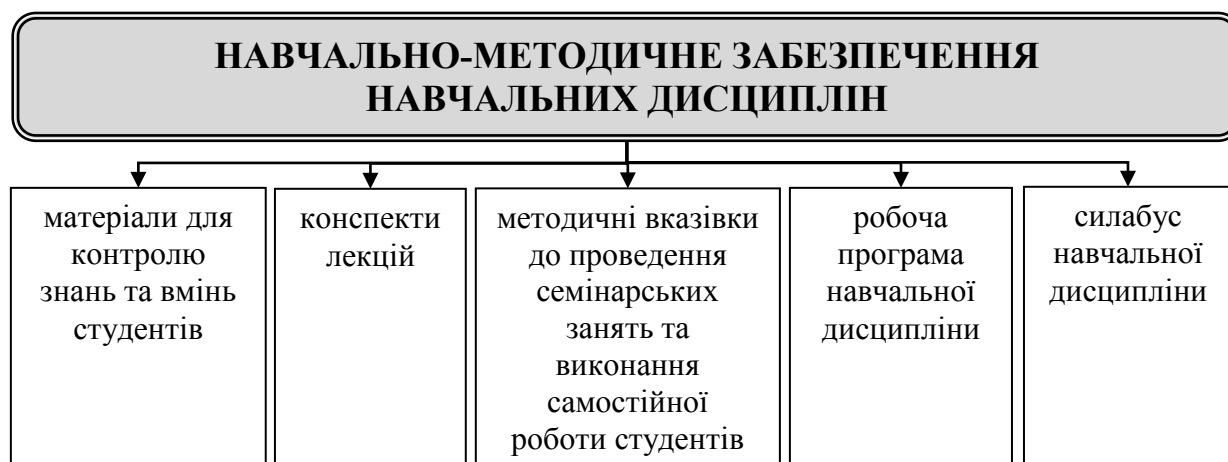
Варто наголосити, що наскрізні змістові лінії відбивають провідні соціально й особистісно значущі ідеї, що послідовно розкриваються у процесі навчання і виховання учнів, та є засобом інтеграції навчального змісту, корелюються з ключовими компетентностями, опанування яких забезпечує формування ціннісних і світоглядних орієнтацій учнів, що визначають їхню поведінку в життєвих ситуаціях, за потреби в умовах надзвичайних ситуацій, підготовку до виконання громадського та конституційного обов'язку щодо відстоювання національних інтересів та незалежності держави.

2.3. Особливості організації вивчення освітнього компоненту «Методика фізичного виховання у старшій школі» здобувачами другого рівня вищої освіти

Зміст освітніх компонентів та їх вимоги до результатів навчання координують з вимогами відповідних освітніх програм, потребами здобувачів вищої освіти та ринку праці. Відповідно до Законів України «Про освіту» та «Про вищу освіту», заклади вищої освіти мають право самостійно вирішувати питання складу та змісту навчально-методичного забезпечення освітнього процесу з урахуванням вимог законодавства. Ураховуючи вище зазначене, у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка для навчально-методичного забезпечення навчальних дисциплін послуговуються відповідним Положенням, яке визначає комплексний і системний підхід щодо забезпечення освітнього процесу навчально-методичними, інформаційно-довідковими, контрольними та іншими матеріалами, спрямованими на підвищення якості підготовки фахівців, а також

створення умов, що дають змогу ефективно організувати самостійну роботу студента. Навчально-методичне забезпечення навчальної дисципліни включає: робочу програму навчальної дисципліни; силабус навчальної дисципліни (є обов'язковим елементом для здобувачів вищої освіти, починаючи з набору 2020 року); конспекти лекцій навчальної дисципліни; методичні вказівки (рекомендації) до проведення семінарських / практичних / лабораторних занять та виконання самостійної роботи студентів; матеріали для контролю знань та вмінь студентів (завдання (тести) для поточного (модульного) контролю знань та вмінь студентів; питання (завдання) до семестрового контролю з навчальної дисципліни; комплексна контрольна робота /ректорська контрольна робота). Структуру навчально-методичного забезпечення навчальних дисциплін представлено на *рис. 2.4*.

Рис. 2.4. Навчально-методичне забезпечення навчальних дисциплін

Підготовка здобувачів до фізичного виховання учнів старшої школи передбачає вивчення навчальних дисциплін відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня, зокрема й обов'язкової для професійної діяльності «Методики фізичного виховання у старшій школі», яка спрямована на розширення теоретичних знань і практичних умінь та перевірку готовності майбутніх учителів фізичної культури до основних видів професійної діяльності педагога: викладацької, виховної, науково-методичної, соціально-педагогічної, культурно-просвітницької, корекційно-розвивальної, управлінської тощо. Зміст профільюючої

навчальної дисципліни дає змогу сформувати у здобувачів спрямовані на професійну діяльність знання щодо: програмно-нормативного забезпечення процесу фізичного виховання учнів старшого шкільного віку; мети, завдань і спрямованості фізичного виховання; вікових особливості розвитку організму у період навчання старшокласників; вимог до сучасного уроку фізичної культури; змісту й особливостей планування і викладання предмета «Фізична культура» та інших форми у старшій школі; забезпечення здорового способу життя та організація фізкультурно-спортивної роботи учнівської молоді; педагогічних умов організації позакласної роботи з фізичного виховання учнів старших класів; підходів до організації уроків фізичної культури з учнями спеціальної медичної групи та ролі учителя фізичної культури в організації процесу фізичного виховання. Вміння з проведення уроків фізичної культури, спортивно-масових, фізкультурно-оздоровчих і здоров'язбережувальних заходів здобувачі перевіряють під час проходження навчальної та виробничої практики у старшій школі.

Структурований зміст освітнього компонента «Методика фізичного виховання у старшій школі» відображено та наскрізно прослідковується у його навчально-методичному забезпеченні. Тематика, часовий розподіл за основними формами навчальної діяльності, види контролю, орієнтовна максимально можлива кількість балів, які магістранти мають можливість отримати під час поточного, проміжного та підсумкового оцінювання відображено у *таблиці 2.3*.

Перевірка когнітивно-збагачувального (накопичення теоретичних і методичних знань з фізичного виховання учнів старшої школи) рівня підготовки студентів до проведення фізичного виховання зі старшими школярами відбувається у ході семінарських занять та під час виконання завдань самостійної роботи. вони мають Доступ здобувачів до навчально-методичного забезпечення, яке розміщеня у Google Classroom (за умови дистанційного навчання) та у хмарному середовищі кафедри націлює їх на продуктивну роботу, що представлено на *рис. 2.5*.

Таблиця 2.3. – Дидактична карта освітнього компонента
«Методика фізичного виховання у старшій школі»

Форми організації навчальної діяльності	Лекції		Практичні / семінарські заняття		Лабораторні заняття		Самостійна робота		Оцінювання (кількість балів за тему)
	К-ть годин (денна)	К-ть годин (заочна)	К-ть годин (денна)	К-ть годин (заочна)	К-ть годин (денна)	К-ть годин (заочна)	К-ть годин (денна)	К-ть годин (заочна)	
Змістовий модуль 1.									
Тема 1. Програмно-нормативне та організаційне забезпечення фізичного виховання учнів старших класів.	4		4				14		6
Тема 2. Особливості організації фізкультурної активності старшокласників	4		4				14		6
Тема 3. Особливості проектування позаурочної роботи старшокласників з фізичного виховання.	4		4				14		6
Тема 4. Особливості фізичного виховання старшокласників, які мають відхилення у стані здоров'я.	5		2				14		6

Продовження табл. 2.3

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ КОМПОНЕНТІВ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ
У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ У ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Тема 5. Роль учителя в організації процесу фізичного виховання.	5		4				24		6
Модульна контрольна робота									20
ІЗ* (за наявності)									10
Всього (к-ть год)	22		18				80 30		
Розподіл балів	Аудиторна та самостійна робота								40
	Екзамен								40
	Усього балів								100

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

- Методичні рекомендації

Опубліковано 21 жовт. 202...
- Силабус

Опубліковано 21 жовт. 202...
- Робоча програма

Опубліковано 21 жовт. 202...

Рис. 2.5. Методичне забезпечення у Google Classroom

Для повноцінного опанування змістом навчальної дисципліни через її опрацювання, критичний розбір та осмислення у позааудиторний час, для підготовки до семінарських занять та виконання самостійної роботи здобувачі використовують навчально-методичні та інструктивні матеріали. До кожної теми з «Методики фізичного виховання у старшій школі» сформульована дидактична мета, питання для обговорення у ході семінарського заняття, рекомендовано літературу та розміщено рекомендації, які допомагають здобувачам зорієнтуватися та усвідомлено підготуватися до дискусії й виконати завдання самостійної роботи, а також критерії оцінювання усіх її завдань. Продемонструємо це на одній із тем освітнього компонента:

Тема 1. Програмно-нормативне та організаційне забезпечення фізичного виховання учнів старших класів

Мета: систематизувати і узагальнити знання студентів з питань організації фізичного виховання старшокласників.

Питання для обговорення

1. Законодавче та програмно-нормативне забезпечення процесу фізичного виховання учнів старшого шкільного віку.
2. Завдання фізичного виховання учнів старшого шкільного віку.
3. Організаційні особливості фізичного виховання старшокласників.

Методичні рекомендації до теми

Розпочинаючи розгляд питань за темою семінарського заняття варто ознайомитись зі змістом нормативно-правових документів, що регламентують організацію освітнього процесу з фізичного виховання у старшій школі (Закони України «Про освіту» (2017); «Про повну загальну середню освіту»; «Державний стандарт про базову і повну загальну освіту»; Накази МОНУ № 521 «Про затвердження Правил безпеки під час проведення занять з фізичної культури і спорту в загальноосвітніх навчальних закладах»; № 518/674 «Про забезпечення медико-педагогічного контролю за фізичним вихованням учнів у загальноосвітніх навчальних закладах»; № 641 «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах»; Інструктивно-методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2022/2023 навчальному році; навчальна програма з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів 10-11 класи. (Рівень стандарту).

Важливо акцентувати увагу на вирішенні проблеми забезпечення наступності фізичного виховання школярів середньої та старшої школи, яка обумовлюється особливостями фізичного розвитку школярів середніх та старших класів, спрямованістю навчальних програм з фізичної культури та, відповідно, різними вимогами до рівня фізичної підготовленості школярів.

Аналізуючи програму з фізичної культури, варто зосередити увагу на тому, що фізичне виховання має освітню, виховну та оздоровчу мету, воно спрямоване на забезпечення фізичного здоров'я та гармонійного розвитку особистості, підготовку її до праці, життя в суспільстві, до занять фізичною культурою. Основні завдання фізичного виховання: підвищення функціональних можливостей організму засобами фізичної культури; сприяння всебічному гармонійному розвитку, відмова від шкідливих звичок, покращення розумової і фізичної працездатності; формування думки про систематичні заняття фізичними вправами з урахуванням особливостей їх майбутньої професії, фізичне самовдосконалення та здоровий спосіб життя тощо. Націлеть на майбутній зміст професійної діяльності і розуміння призначення змістовних ліній та вивчення структури навчального процесу з фізичної культури. Програма для учнів цієї вікової групи, як і попередньої характеризується спрямованістю на реалізацію принципу варіативності, який передбачає планування навчального матеріалу відповідно до віково-статевих особливостей учнів, їхніх інтересів, матеріально-технічного забезпечення навчального процесу, кадрового забезпечення. У 10-11 класах учні мають опанувати 2-3 варіативних модулі. Рекомендуємо звернути увагу на те, які види діяльності учнів можуть бути об'єктом оцінювання та нагадуємо, що це : засвоєння техніки виконання фізичної вправи; виконання навчального нормативу (з урахуванням динаміки особистого результату); виконання навчальних завдань під час проведення уроку та засвоєння теоретико-методичних знань. При цьому оцінка за виконання нормативу не є домінуючою під час здійснення тематичного, семестрового чи річного оцінювання. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів із фізичної культури затверджені наказом МОН України від 05.05.08 № 371.

При оцінюванні навчальних досягнень з фізичної культури також враховуються: особисті досягнення школярів протягом навчального року; ступінь активності учнів на уроках; залучення учнів до занять фізичною культурою в позаурочний час; участь у спортивних змаганнях усіх рівнів. На основі зазначених показників учителі можуть застосовувати різноманітні системи нарахування «бонусних» балів. Наприклад, якщо

учень (учениця) викона(в/ла) залікову вправу на певний рівень, але при цьому його (її) особистий результат виконання цієї вправи поліпшився порівняно з попереднім показником, учитель може виставити оцінку на 1-2 бали вищу за ту, яка передбачається навчальними нормативами.

При розгляді третього питання важливо усвідомити необхідність створення і впровадження організаційних і змістових нововведень у процесі організації уроків фізичної культури, ефективних форм позакласної роботи в цілісну систему фізичного виховання. Фізичне виховання учнів реалізується через систему дидактичних компонентів: обов'язковий (урок або заняття, фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі навчального дня) та позаурочний (заняття в секціях та гуртках спортивного спрямування навчального закладу, позашкільних навчальних закладах, самостійні заняття, участь у фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходах). Важливим є розуміння вимог до сучасного уроку фізичної культури, а саме:

- забезпечення оптимізації освітнього процесу із застосуванням елементів інноваційних методів навчання та здійснення міжпредметних зв'язків;

- забезпечення освітньої, виховної, оздоровчої, розвивальної спрямованості навчального процесу;

- формування в учнів/учениць умінь і навичок самостійно займатися фізичними вправами;

- забезпечення диференційованого підходу до організації навчального процесу з урахуванням стану здоров'я, рівня фізичного розвитку, рухової підготовленості та статі учнів, урахування їх мотивів та інтересів до заняття фізичними вправами;

- використання вчителем різноманітних організаційних форм, засобів, методів і прийомів навчання;

- формування в учнів/учениць рухових вмінь, навичок та фізичних якостей, які необхідні для успішної участі в захисті держави, збереження власного життя під час надзвичайних ситуацій;

- забезпечення наскрізного розвитку фізичних якостей, системно використовуючи доступні засоби та методи;

- досягнення оптимальної рухової активності всіх учнів/учениць протягом кожного уроку з урахуванням стану здоров'я.

Завдання самостійної роботи

1. Опрацювати літературу за темою [2, 4, 5, 6].
2. Опрацювати конспекти лекції (виділити, розшифрувати, доповнити).
3. Охарактеризувати розділи навчальної програми з фізичної культури для учнів 10-11 класів – **2 бали**.
4. Конкретизувати виховні, освітні та оздоровчі завдання з фізичного виховання старшокласників використовуючи навчальну програму з фізичної культури для учнів 10-11 класів – **1 бал**.
5. Методичні особливості організації навчання техніці фізичних вправ на етапі закріплення (удосконалення) – **1 бал**.
6. Запропонувати засоби для формування техніки обраної фізичної вправи на цьому етапі – **2 бали**.

Для перевірки базових знань здобувачів магістерського рівня з теорії і методики фізичного виховання до змісту завдань самостійної роботи додаються тестові завдання. Наприклад:

Тема: «Форми організації фізичного виховання»

1. Які з перерахованих форм організації фізичного виховання не належать до позакласних:

- а) день здоров'я;
- б) гімнастика перед заняттями;
- в) самостійні заняття вдома;
- г) фізкультхвилинки.

2. Урок фізичної культури розподілений на три частини: підготовчу, основну та заключну тому, що...

- а) так вчителю найкраще розподілити різні за характером вправи
- б) розподіл частин обумовлений необхідністю управляти динамікою працездатності тих, хто займається
- в) так вимагає Міністерство освіти і науки
- г) в уроці ставляться три завдання і кожна частина призначена для вирішення одного з них.

3. Які з перерахованих форм належать до позашкільних?

- а) самостійні заняття вдома;

- б) турпоходи і свята;
- в) організовані перерви;
- г) спортивні заняття в секціях ДЮСШ.

4. Серед запропонованих заходів вибрати ті за допомогою яких можна вирішувати завдання оздоровчої спрямованості

- а) виробляти уміння легко і вільно бігати без надмірних напружень
- б) практикувати та заохочувати взаємодопомогу на уроці
- в) дотримування вимог до форми учнів та стану обладнання.

На нашу думку, важливим у системі методичної підготовленості майбутніх учителів фізичної культури має бути і їхня націленість на якісне забезпечення фізкультурно-оздоровчої роботи у старшій школі. Цій проблемі було приділено увагу у дослідженнях О. Андрєєвої, Г. Безверхньої, І. Городинської, Н. Ковальнової, І. Когут та інших, які суголосно зазначали, що несприятливі умови довколишнього середовища, відсутність адекватної організації позакласної роботи, особливо у старшокласників є причинами зміни структури особистісної мотивації, зниження інтересу до занять фізичною культурою і спортом та, як наслідок, зниження рухової активності і рівня здоров'я, а великий об'єм навчального навантаження учнів старших класів створює поступове накопичення втоми, що негативно впливає на стан їхнього здоров'я [9].

Останніми роками простежується тенденція зниження рухової активності старшокласників, які зазвичай ведуть пасивний спосіб життя, крім того фізкультурно-спортивна діяльність не входить у коло їхніх життєво важливих потреб.

Мотиваційна сфера школярів є важливим компонентом у процесі організації навчальної діяльності і тому важливим є визначення пріоритетних мотивів до занять руховою активністю, уподобань старшокласників до проведення вільного часу. Найбільш дієвими мотивами для цієї групи учнівської молоді можуть бути наступні: підвищення рівня фізичної підготовленості, задоволення від рухової активності, участь у спортивних змаганнях, покращення здоров'я, гармонізація тілобудови, нормалізація маси тіла, самоствердження (досягнення успіху), активне дозвілля, спілкування з друзями.

Обізнаність здобувачів з цим напрямом професійної діяльності забезпечить їм розкриття творчого потенціалу, оволодіння певним

соціальним досвідом, підвищення професійної майстерності та удосконалення в обраній професії, спрямованої на залучення учнів до занять фізичними вправами не лише на уроках фізичної культури, а і при проведенні фізкультурно-оздоровчих заходів у режимі навчального дня, позакласної та позашкільної фізкультурно-оздоровчої роботи в старшій школі.

Відповідно до «Концепції Нової української школи» вибудовано модель майбутніх випускників нової школи – освічені українці, всебічно розвинені, відповідальні громадяни і патріоти, здатні до ризику та інновацій. Саме така модель потребує відповідних умінь педагога на формування особистості старшокласника націленого на успіх, створення ситуації успіху й впровадження педагогіки успіху у процес фізичного виховання учнівської молоді [17].

Педагогіка успіху – це результативна спільна діяльність учителя й учнів метою якої є розвиток і удосконалення пізнавальних (рухових) можливостей учнів, їх компетентності, розкриття їхньої індивідуальності тощо [19].

Одним із шляхів реалізації можливості виховати успішну особистість, здатну долати труднощі, працювати самостійно і у команді є її залучення до різних форм фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи. Залучення старшокласників до позакласних форм фізичної культури сприятиме пробудження інтересу до фізичного самовдосконалення, змінюватиме рівень самооцінки й самоповаги і тим самим створюватиме умови для розвитку їх внутрішнього світу й формуватиме їх впевненість у своїх силах.

Ураховуючи викладене вище та з метою формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у школі у змісті програми «Методики викладання фізичної культури у старшій школі» передбачено тему **«Особливості проєктування позаурочної роботи старшокласників з фізичного виховання»**, що має на меті систематизувати і узагальнити знання студентів з питань планування та організації позаурочної форми фізичного виховання учнів старших класів.

При розгляді теми варто акцентувати увагу на стратегічних напрямках розвитку фізичного виховання та спорту серед учнівської

молоді, враховувати світовий досвід та сучасний стан їх розвитку в Україні, спрямовувати здобувачів до вивчення нормативних документів, засобів, методів та форм підвищення рівня залучення старшокласників до оздоровчої рухової активності та спорту, формування ціннісного ставлення до власного фізичного здоров'я, організації змістовного дозвілля учнівської молоді.

Як було зазначено вище, на становлення та формування рис особистості впливає цілий ряд чинників, одним з найбільш важливих є шкільне середовище. Дослідженнями встановлено, що пріоритетності поміж юнаків надається насамперед спортивності і лідерству, зовнішності та комунікабельності, оптимізму, гнучкості характеру. Ціннісними для дівчат є наполегливість та цілеспрямованість, освіченість та організованість, оптимізм, респектабельність та чесність, лідерство та авантюризм [22].

Для широкого залучення учнів старшої школи до позакласних занять фізкультурно-спортивної спрямованості слід упроваджувати технології «Створення ситуації успіху» для кожного учня; заохочувати і створювати позитивне емоційне тло на заняттях; практикувати популярні у молоді види спорту та напрями рухової активності, а при проведенні заходів необхідно створювати умови для вивчення можливостей учнів, їхніх нахилів, моральних і вольових якостей, а після закінчення заходів забезпечувати гласність досягнень та обов'язково підводити підсумки. Це стимулюватиме учасників і сприятиме зростанню інтересу до фізичної культури в усіх її формах.

Досягти успіху у збільшенні чисельності залучених старшокласників до різних форм фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи у закладах освіти варто застосовувати одну із найбільш продуктивних технологій позакласної роботи – проєктування. Проєктування у фізичному вихованні – це процес створення нових форм спільності педагогів, учнів, громадськості, нового змісту й технологій освіти, нових способів і технік педагогічної діяльності. Цей метод активізує пізнавальну діяльність, розвиває креативність й одночасно формує певні риси особистості. Обов'язковими критеріями при проєктуванні є:

1) наявність проблеми, складність та актуальність якої відповідає навчальним запитам і життєвим потребам учнів;

2) дослідницький характер пошуку способів розв'язання проблеми;

3) структурування діяльності відповідно до класичних етапів проектування;

4) моделювання умов для виявлення проблеми, а саме: постановка проблеми – пошук шляхів розв'язання – експертиза й апробація версій конструювання підсумкового проєкту (чи його варіантів) – захист – корекція та впровадження – самодіяльний характер активності учнів – прикладне значення результату проектування – упровадження.

Проєктування заохочує й підсилює щире прагнення до навчання з боку учнів, тому що воно особистісно орієнтоване; використовує безліч дидактичних підходів, має високу мотивацію, що означає зростання інтересу та включення в роботу в міру її виконання; підтримує педагогічні завдання в діяльнісній, афективній і психомоторній сферах на всіх рівнях (знання, розуміння, застосування, аналізу, синтезу); дає змогу вчитися на власному досвіді й досвіді інших у конкретній справі, а не вдавати навчальну діяльність. Проєктування належить до активних методів. Його перевагами є те, що учні навчаються, діють у мікросоціальному середовищі, отримують практичні навички, мають можливість перевірити теоретичні надбання на практиці тощо. Основними перевагами є те, що проєктування сприяє формуванню зв'язку між школою та реальністю, впливає на формування в учнів ключових компетенцій, дає змогу здобувати необхідні знання в безперервному навчальному процесі, сприяє розвитку мотивації, активізує діяльність школярів.

Для проєктної діяльності характерна спільна робота учителя й учня з рівним статусом обох сторін і вона спрямована на розв'язання психолого-педагогічних та організаційно-педагогічних завдань. Один із варіантів цієї технології проєктування відображено на *рис. 2.6*.

Важливим аспектом організації проєктування є мотивація учнів. Аналіз практичного досвіду організації проєктування з учнівською молоддю дає підставу виділити такі її основні етапи: підготовчий (змістовий та технологічний аспект), планування проєктної діяльності (постановка теми, розробка та планування певної дії), дослідження проблеми й вибору способу її розв'язання; діяльнісний (розв'язання проблеми, реалізація дії); презентація результатів; рефлексивний (оцінка та аналіз отриманих результатів).

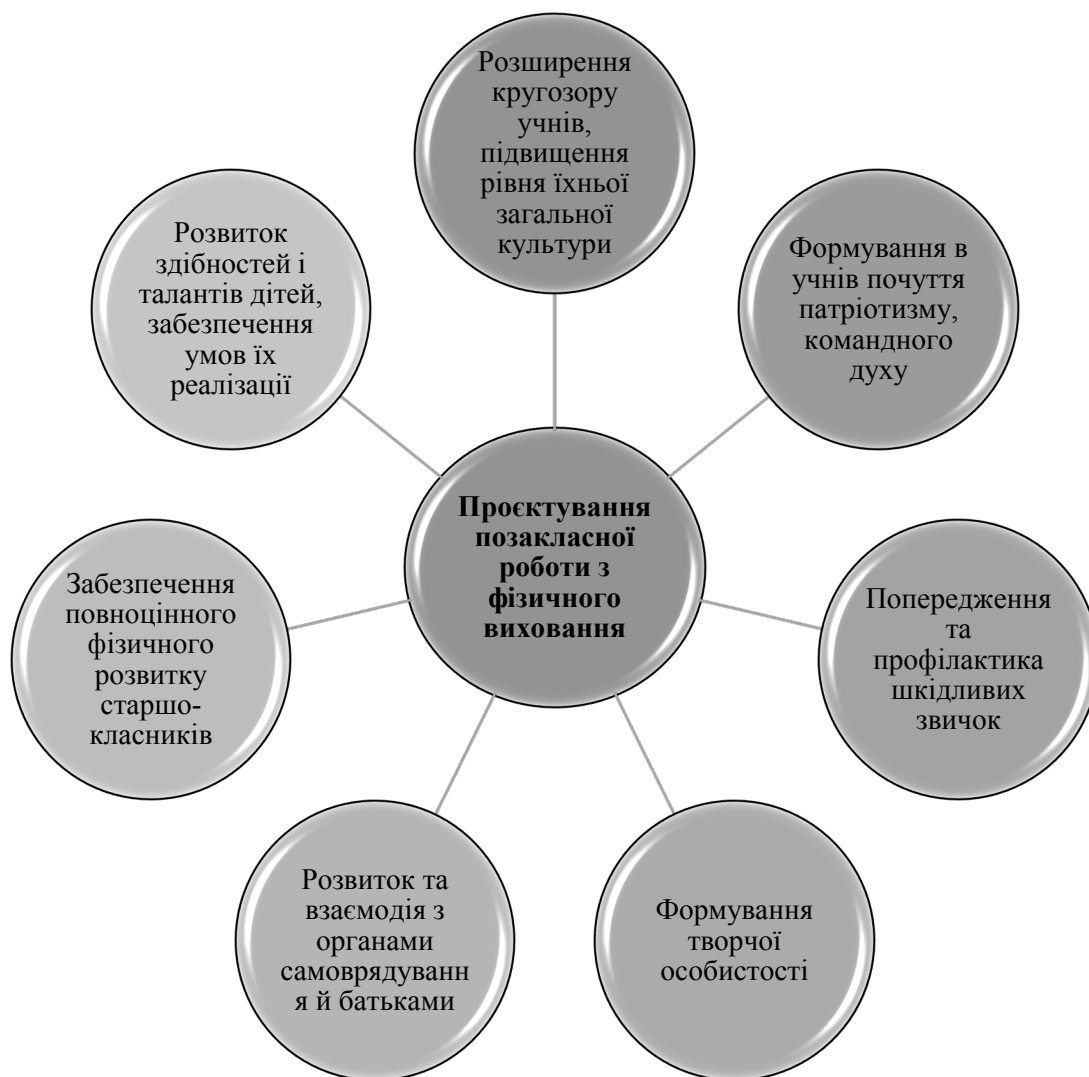

Рис. 2.6. Модель випускника Нової школи

Змістом програми освітнього компоненту передбачено систематизувати і узагальнити знання студентів з питань ролі учителя фізичної культури в організації процесу фізичного виховання.

На велику увагу заслуговує визначення соціальної ролі учителя фізичної культури, завдань, основних функцій та вимог до учителя фізичної культури та класифікувати його педагогічні вміння. Успіхи фізичного виховання школярів залежать від багатьох чинників, проте найважливішим чинником є професійна готовність учителя фізичної культури, а його соціальна роль полягає у передачі молодому поколінню необхідних науково обґрунтованих знань про здоров'я і засоби його зміцнення, про шляхи і методи протидії хворобам, у формуванні вмінь і навичок зміцнення здоров'я, запобігання його порушення, про методики досягнення високої працездатності та тривалої творчої й активної життєдіяльності. Якщо учитель – не професіонал, то передусім страждають діти, причому процес втрати необхідних знань, переконань щодо необхідності систематичних занять руховою активністю особистості часто буває незворотним процесом фізичного розвитку. Саме через діяльність педагога реалізується державна політика, спрямована на розвиток особистості, зміцнення інтелектуального і духовного потенціалу

нації, розвиток вітчизняної науки і техніки, збереження і примноження культурної спадщини. Завдання, що розв'язуються під час проєктування позакласної роботи з фізичного виховання представлено на *рис. 2.7*.

Рис. 2.7. Завдання, що розв'язуються під час проєктування позакласної роботи з фізичного виховання

У ході аудиторної роботи здобувачам розкривається зміст функцій фахівця фізичної культури, що надасть їм можливість глибше зрозуміти суть професійної діяльності. Поміж основних функцій, які має реалізувати у межах своєї професійної діяльності, більшість фахівців виділяють наступні:

– *дидактична* – учитель як носій знань формує у школярів уявлення про фізичну культуру, власне здоров'я як важливий компонент загальнолюдської культури, а також уміння і рухові навички у контексті підготовки їх до фізичного самовдосконалення, впровадження рухової активності у щоденний побут учнів, утвердження пріоритетів здорового способу життя, формує елементарні знання про напрями рухової активності;

– *розвивальна* – створення сприятливих умов для розвитку творчого потенціалу дитини, її саморозвитку, самореалізації через методичну гнучкість вчителя: поєднання гуманітарно-особистісного, емпіричного, науково-теоретичного типів знань;

– *виховна* – уміння вчителя трансформувати поставлені суспільством перед школою цілі у конкретні педагогічні завдання – формування необхідних особистісних якостей у кожного школяра; виховання в учнів інтересу і звички до занять фізичними вправами; цікавості до українських народних ігор, національних і олімпійських видів спорту; бережливого ставлення до власного здоров'я; формування стійких мотиваційних установок на здоровий спосіб життя, як одну з основних умов зміцнення власного здоров'я та переконань у необхідності розвивати свої фізичні якості й рухові здібності, виховання морально-вольових і психологічних якостей особистості;

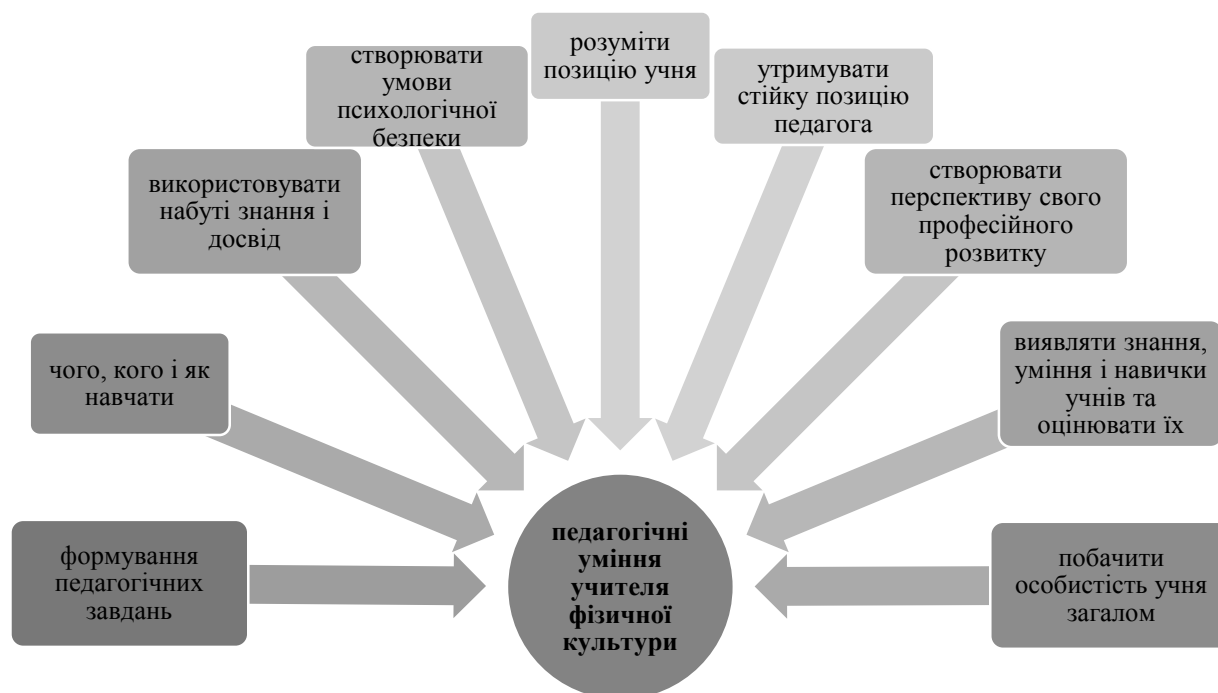
– *оздоровча* – набуття елементарних уявлень про рухову активність як основу розвитку людського організму, його органів і систем; умінь і навичок правильного дихання, використання фізичних вправ для запобігання порушенню постави, зняття втоми й розвантаження, способи контролю й самоконтролю за станом здоров'я та динамікою показників фізичної підготовленості учнів;

– *конструктивна* – планування, відбір навчально-виховного процесу із урахуванням індивідуальних особливостей школярів, проєктування адекватних стану здоров'я, досягнень, зміцнення та поповнення матеріально-спортивної бази, що сприяє підвищенню рухової активності;

– *організаційна* – залучення учнів у різноманітні види занять фізичною культурою: шкільні та позашкільні форми занять;

– *комунікативна* – встановлення взаємин учителя фізичної культури з учнями, колегами, батьками, громадськими та спортивними організаціями, службами охорони здоров'я тощо [1; 2; 4; 27].

В основі професійної діяльності вчителя фізичної культури лежать теоретичні знання та практичні уміння. Педагогічні уміння учителя фізичної культури Б. Шияном було об'єднано у 9 груп, які відображено на *рис. 2.8*.

Рис. 2.8. Педагогічні уміння учителя фізичної культури

2.4. Оцінювання результатів навчальної діяльності

Обов'язковим компонентом освітнього процесу є діагностика результатів навчання. Результати навчання – це сукупність знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, набутих здобувачем вищої освіти у процесі навчання, які можна ідентифікувати, оцінити, виміряти через систему контрольних заходів та які особа здатна продемонструвати після завершення окремого освітнього компонента чи освітньої програми.

Діагностика спрямована на визначення рівня досягнень поставлених цілей та включає контроль, перевірку, облік, оцінювання, накопичення статистичних даних та їх аналіз, рефлексію, виявлення динаміки освітніх

змін і особистісного поступу здобувачів, перевизначення цілей, уточнення програм, коректування процесу навчання, прогнозування подальших змін та розвитку освітнього процесу.

Курс розвитку сучасного освітнього процесу в напрямі формування компетентностей зумовлює перегляд основних підходів до оцінювання навчальних досягнень. Викладачі мають розглядати процес оцінювання як частину свого викладання та можливість реалізувати його контролюючу, навчальну, діагностико-коригувальну, стимулювально-мотиваційну та виховну функції для отримання зворотного зв'язку про якість викладання та рівень досягнень кожного студента тощо.

Важливим компонентом в алгоритмі діяльності викладача щодо організації оцінювання є чітке визначення його критеріїв. Розроблення критеріїв робить процес оцінювання прозорим і зрозумілим для всіх суб'єктів. Критерії, розроблені для поточного оцінювання мають описувати те, що заявлено в навчальних цілях.

Предметом оцінювання є види діяльності здобувачів, до яких вони долучаються у процесі аудиторної роботи (тестові та письмові завдання, обговорення та доповнення питань у ході семінарські заняття) та позааудиторної (вміння вести стислі конспекти лекцій, опрацювання окремих тем чи питань освітнього компонента, виконання творчих індивідуальних завдань, пошук джерел інформації за темою, тестування тощо). Оцінювання навчальних результатів за чіткими, об'єктивними і зрозумілими критеріями конкретизуються у межах поточного (аудиторна і самостійна робота), проміжного (модульна контрольна робота) і підсумкового (екзамен) контролю.

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності здобувача вищої освіти при оцінюванні результатів поточного та підсумкового контролів, є такі:

- виконання всіх видів навчальної роботи, передбачених робочою програмою / силабуса з дисципліни;
- характеристика відповіді студента (правильність, логічність, обґрунтованість, цілісність);
- якість знань (повнота, глибина, гнучкість, системність, міцність);
- сформованість загальнонавчальних та предметних умінь і навичок;

– рівень володіння розумовими операціями (уміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, класифікувати, узагальнювати, робити висновки тощо);

– самостійність оцінних суджень.

Оцінювання знань та практичних умінь здійснюється за 100-бальною накопичувальною системою за усі види робіт магістрантів упродовж семестру.

Критерії поточного оцінювання аудиторної роботи з освітнього компонента «Методика фізичного виховання у старшій школі».

Усне опитування – 0-5 балів:

5 балів – вичерпна відповідь на питання. Студент виявляє всебічне, систематичне й глибоке знання матеріалу, глибоко засвоїв основну і додаткову літературу з теми, рекомендовану робочою програмою / силабусом. Доповідає активно й упевнено, не прив'язаний до конспекту. Відповідь вирізняється багатством і точністю використаних термінів. Матеріал викладається послідовно й логічно. У розумінні та викладі навчального матеріалу студент виявляє науковий підхід і творчі здібності. Після завершення доповіді відповідає на більшість питань викладача та товаришів. (При цьому викладач має право поставити до трьох коротких уточнюючих питань за темою семінарського заняття загалом, а не лише з питання, яке висвітлював студент);

4 балів – студент виявляє досить повні знання матеріалу, не припускається у відповіді суттєвих неточностей, засвоїв основну літературу, рекомендовану робочою програмою / силабусом. Дає відповіді на питання викладача чи одногрупників. Доволі часто звертається до конспекту.

3 балів – студент виявляє знання матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і роботи за спеціальності. Доповідач сильно прикутий до конспекту, припускається помилок. Матеріал не повно розкриває проблему. Відповідає на поставлені питання з помилками, однак спроможний зі сторонньою допомогою виправляти їх.

2 бали – студент відповідає, читаючи з ксерокопії (чужого конспекту), без допомоги якої у матеріалі орієнтується слабо, допускає

принципові помилки. Відповідає на поставлені запитання тільки зі сторонньою допомогою. Матеріал не розкриває проблему.

1 бал – студент читає з ксероксу чи конспекту, матеріал розкриває проблему поверхнево чи фрагментарно. На запитання викладача чи студентів відповіді не може.

0 балів – відповіді немає (відмова) або вона абсолютно не розкриває сутності питання.

Оцінюється й активність здобувачів у ході обговорення теми семінарських занять від 1 до 2 балів за доповнення та формулювання змістовних запитань до доповідача.

Доповнення:

2 бали – отримують студенти, які глибоко володіють матеріалом, чітко визначили його зміст; зробили глибокий системний аналіз змісту виступу, виявили нові ідеї та положення, що не були розглянуті, але суттєво впливають на зміст доповіді, надали власні аргументи щодо основних положень даної теми.

1 бал отримують студенти, які виклали матеріал з обговорюваної теми, що доповнює зміст виступу, поглиблює знання з цієї теми та висловили власну думку.

Суттєві запитання до доповідачів:

2 бали отримують студент,які своїм запитанням до виступаючого суттєво і конструктивно можуть доповнити хід обговорення теми

1 бал отримують студент,які у своєму запитанні до виступаючого вимагають додаткової інформації з ключових проблем теми , що розглядається

При виконанні *письмових завдань* враховується повнота розкриття питання; цілісність, систематичність, логічна послідовність, уміння; акуратність оформлення письмової роботи, яку може бути оцінено від 0 до 3 балів:

0 балів – менше 30% правильних відповідей за визначеними ознаками:

1 бал – 30%

2 бали – 60%

3 бали – 100%.

Модульна контрольна робота, як правило, проводиться у формі тестування для перевірки рівня засвоєння освітнього матеріалу в кінці кожного модуля. Тестові завдання різного рівня складності розміщуються у Google Classroom і на їх виконання дається лише одна спроба і відводиться одна академічна година. Результати оцінюються від 0 до 20 балів.

Формою *підсумкового контролю* з освітнього компонента є екзамен, у ході якого оцінюється рівень засвоєння здобувачем вищої освіти теоретичного та практичного матеріалу за семестр, що проводиться як окремий контрольний захід. Для змішаної (дистанційної) форми навчання – форма підсумкового контролю засвоєння здобувачем вищої освіти теоретичного та практичного матеріалу з окремої навчальної дисципліни за семестр, що проводиться у режимі онлайн з використанням платформи (програмного забезпечення) для проведення відеоконференцій – Zoom. Оцінка відповідей на питання (Б) екзаменаційного білету (Б1, Б2 – 0-13, Б3 – 0-14 балів). Підсумковий бал (Б1+Б2+Б3)=ПБ (0-40 балів). Критерії підсумкового оцінювання представлено в *таблиці 2.4*.

Таблиця 2.4 – Критерії підсумкового оцінювання

Кіл-ть балів	Критерії оцінювання відповіді на питання
13-14	В повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу.
10-12	Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки
7-9	В цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки.

4-6	Не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності.
1-3	Частково володіє навчальним матеріалом не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки.
0	Не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

Критерії оцінювання завдань самостійної роботи

Завдання практичної спрямованості 0-6 балів, ІЗ – 0-10 (відповідність індивідуальної роботи обраній темі і завданню, повнота висвітлення питань, використання термінологічного апарату, самостійність виконання роботи, якість оформлення роботи).

Ведення опорного конспекту лекції. Опорний конспект лекції (ОКЛ) – вид навчально-методичного посібника, в якому у стисло і системно викладено основний теоретичний матеріал у формі основних понять і положень, що структурно й логічно пов'язані між собою. Дані поняття та положення є лише опорними сигналами, вони вимагають пояснень і визначень, що мають записати студенти під час лекції. Його ведення сприяє системному і глибокому засвоєнню навчального матеріалу, дозволяє простежити структурні зв'язки між різними поняттями, положеннями, концепціями, проблемами, теоріями тощо.

Під час аудиторної роботи з ОКЛ студентам рекомендується записувати основні тези лекції та пояснення викладача у визначеному в конспекті полі. Під час самостійної роботи рекомендується доповнити записи лекції та завершити виконання завдань.

2 бали нараховуються студентам, які в повному обсязі самостійно і творчо опрацювали всі питання лекції і вільно володіють її змістом

1 бал нараховується студентам, які опрацювали лише окремі питання лекції і не достатньо вільно володіють її змістом.

Складання глосарію основних термінів визначені програмою курсу за темами:

Студентам пропонується скласти словник основних термінів на останніх сторінках опорного конспекту лекцій.

2 бали нараховуються студентам які не лише склали повний перелік визначених термінів з конкретної теми й можуть вільно розтлумачити їх зміст.

1 бал нараховуються студентам які склали неповний перелік визначених термінів з конкретної теми і не можуть їх розтлумачити без конспекту

Сучасні умови пред'являють нові вимоги до професійної підготовки нової генерації фахівців в галузі фізичної культури, які будучи вміло застосовувати свої знання і зможуть бути лабільним до змін відповідно із запитами суспільства та роботи у нових умовах.

Професійна підготовка фахівців фізичної культури в системі вищої освіти є складною і багатогранною і за її результатами визначається їх готовність діяти ефективно, з високим ступенем саморегуляції, саморефлексії, самооцінки, швидко та гнучко реагувати на динаміку навчально-виховного середовища.

Ефективно вирішувати педагогічні завдання при різних формах організації процесу фізичного виховання старшокласників та формувати відповідний рівень професійних компетентностей здобувачів магістерської освітньої програми «Середня освіта (Фізична культура)» презентовано у змісті освітнього компонента «Методика фізичного виховання у старшій школі». Очікувані результати навчання стимулюватимуть інтерес здобувачів та активізуватимуть освітню діяльність, що дозволить залучити їх до прийняття самостійних педагогічних рішень, підвищить якість підготовки та дозволить формувати у студентів теоретичні та практичні знання, а також здатність до рефлексії власної діяльності та оцінки діяльності інших суб'єктів освітнього процесу.

Список використаних джерел:

1. Ажиппо О. Ю. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності в загальноосвітніх навчальних закладах (теоретичний і методичний аспекти). Харків : Цифрова друкарня № 1, 2012. 423 с.

2. Ахметов Р. Ф., Шаверський В. К. Проблеми й перспективи формування професійної майстерності фахівців фізичної культури засобами

інноваційних технологій. *Вісник Житомирського державног університету ім. І. Франка*. 2007. № 34. С. 50–52.

3. Безкопильний О. О., Сущенко Л. П. Про формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності як пріоритетний напрям вищої фізкультурної освіти. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури : збірник наукових праць / За ред. Г. М. Арзютова. Київ : Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. Випуск 3К2 (71) 16. С. 27–29.

4. Белікова Н. О. Сучасні тенденції професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка*. Серія : Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. Чернігів, 2013. Вип. 112, т. 2. С. 52–56.

5. Васьков Ю. В. Комунікативна компетентність учителя фізичної культури як одна з умов якості організації навчально-виховного процесу на уроках. *Педагогіка. Психологія та медіко-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2012. №2. С. 21–24.

6. Вільчковський Е. С. Професійна спрямованість підготовки фахівців з фізичного виховання. *Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992–2002 : зб. наук. пр.* Харків : ОВС, 2002. Ч. 1. С. 301–310.

7. Гаркуша С.В. Компоненти професійної майстерності майбутніх учителів фізичної культури. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Педагогічні науки. 2013. Вип. 108.2. С. 22–26.

8. Гринченко І.Б. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичного виховання: досвід європейських країн. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи : зб. наук. пр. / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди*. Харків: [б.в.], 2014. Вип. 42. С. 39–50.

9. Городинський С.І., Куліш Н.М. Проблеми підвищення рухової активності та розвитку умінь та навичок школярів. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наук. пр.* Луцьк 2008. №2. С. 60–64.

10. Демінська Л. О. Аксіологічні засади професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання : автореф. дис. на

здобуття наук. ступеня докт. : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Київ. 40 с.

11. Закон України «Про освіту» / Закон України // (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380). 2017. [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 20.04.2023).

12. Іваній І. В. Компетентнісний підхід до професійної підготовки вчителя фізичної культури. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві* : зб. наук. пр. Східноєвроп. нац. ун-ту імені Лесі Українки. Луцьк, 2013. №1. С. 43–48.

13. Клопов Р. В. Практичні аспекти розробки і застосування дистанційних курсів у вищій фізкультурній освіті. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт : зб. наук. пр. Чернігів, 2013. Вип. 112(3). С. 39–43.

14. Ковальова Н. В. Технологія проектування позакласної роботи старшокласників з фізичного виховання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. фіз. вих.: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Київ, 2013. 20 с.

15. Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи / [під заг. ред. О. В. Овчарук]. К.: «К.І.С.», 2004. 112 с.

16. Коновальська Л. О. Формування методичної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». К., 2011. 22 с.

17. Концепція Нової української школи : посіб. Упоряд.: Гриневич Лілія, Елькін Олександр, Калашнікова Світлана, Коберник Іванна, Ковтунець Володимир, Макаренко Оксана, Малахова Олена, Нанаєва Тетяна, Усатенко Галина, Хобзей Павло, Шиян Роман. [Електронний ресурс]. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/povaukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 16.04.2023).

18. Радіонова О. Л. Сутність проблеми підготовки майбутніх вчителів фізичної культури до формування здоров'язберезувальної компетентності учнівської молоді. *Наукові записки: збірник наукових праць*. Кіровоград,

2016. (Серія: Проблеми фізико-математичної і технологічної освіти). С. 58–61.

19. Романовський Р. Г. Педагогіка успіху: її сутність та основні напрями вивчення. [Електронний ресурс]. URL: [Repository.kpi.kharkov.ua/lanle/KhPI-Press/519/](https://repository.kpi.kharkov.ua/lanle/KhPI-Press/519/) (дата звернення: 16.04.2023).

20. Савченко О. П. Компетентісний підхід у сучасній вищій школі. *Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку*: е-журнал. 2010. Випуск № 2.

21. Сущенко Л. П., Безкопильний О. О., Поліщук О. Л. Розвиток професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі вивчення фахових дисциплін. Досвід і проблеми організації соціальної та життєвої практики учнів і студентів на засадах компетентісного підходу до освіти : зб. тез міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 25-річчя Наукової школи педагогіки та психології життєтворчості. Запоріжжя, 2017. 198 с.

22. Федоренко Є. О. Формування мотивації до спеціально організованої рухової активності старшокласників: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. фіз. вих.: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Дніпропетровськ, 2012. 22 с.

23. Хоружа Л. Л. Стратегія і тактика впровадження компетентісного підходу у професійну підготовку фахівців. Компетентісно зорієнтована освіта: якісні виміри: [монографія] / редкол.: Огнев'юк В. О., Хоружа Л. Л., Сисоєва С. О., Чернуха Н. М., Терентьєва Н. О. К.: Київ. унт ім. Б. Грінченка, 2015. 368 с. С. 45-54.

24. Худолій О.М., Іващенко О.В. Педагогічна практика в школі. *Теорія та методика фізичного виховання*. 2011. № 10. С. 19–32.

25. Черняков В. В. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури засобами педагогічних ситуацій: Дис. на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». Чернігів, 2011. 221 с.

26. Шиян Б. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Ч. II. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2002. С. 125.

27. Шиян Б. М. Підготовка вчителя фізичної культури третього тисячоліття. Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні: зб. наук. праць міжнар. ун-ту «РЕГІ» ім. С. Дем'янчука / Ред. кол. А.С. Дем'янчук та ін. Рівне: Принт Хауз, 2001. Вип. 2. С. 371–374.